

Віталій Безуглий

к. пед. н., завідувач кафедри географії,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, пр. Науки, 72, м. Дніпро, 49010, Україна
e-mail: vetalbezugly@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-6454-3635>

Галина Лисичарова

к. пед. н., доцент кафедри географії,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, пр. Науки, 72, м. Дніпро, 49010, Україна
e-mail: galinalisicharova@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7368-9828>

Тетяна Таршина

вчитель географії та фінансової грамотності,
Слобожанський ліцей Слобожанської селищної ради Дніпровського району Дніпропетровської області,
вул. Будівельників, 1, сел. Слобожанське, 52005, Україна
e-mail: tanyanikolaieva2509@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0003-8503-1366>

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ: ГЕОГРАФІЧНИЙ ВИМІР ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

У статті наведений аналіз показників експорту-імпорту України з країнами Європейського Союзу. Розраховано та проаналізовано сальдо зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС.

Метою дослідження є геопросторовий аналіз зовнішньоекономічного співробітництва України з країнами Євросоюзу за період з 2022 по 2024 роки.

За результатами дослідження встановлено, що ЄС є стратегічно важливим торговельним партнером України, на якого у 2024 р. припадало близько 60% вітчизняного експорту. Це свідчить про високий рівень економічної інтеграції України в перспективний європейський простір, що формувався впродовж останнього десятиліття та був посилений геополітичними подіями після 2014 р. Обсяги імпорту товарів з країн ЄС більшість років перевищували експортні показники, однак у 2022 р. експорт з України до ЄС став перевищувати імпорт. Товарна структура експорту України до ЄС вказує на переважання продукції сільськогосподарства (зернові, олійні), жирів та олій, а також металів та електротехнічного обладнання. Імпорт з країн ЄС, у свою чергу, складається переважно із мінерального палива, машинного обладнання, продукції хімічної промисловості та транспортних засобів. Така структура демонструє взаємодоповнюваність економік України та Європейського Союзу. У регіональному відношенні найбільшими європейськими торговельними партнерами України традиційно є Німеччина та Польща, які забезпечують найбільші обсяги імпорту та експорту. Водночас спостерігається негативна тенденція скорочення позитивного сальдо торгівлі з країнами Південної та Східної Європи, що є наслідком воєнної агресії та ускладнення логістики. Інвестиції з країн ЄС в Україну у 2022-24 роках демонструють стійке зростання, незважаючи на складні умови війни. ЄС виступає одним із ключових джерел фінансування. У 2024 р. найбільші обсяги прямих іноземних інвестицій надійшли з Нідерландів, Кіпру, Люксембургу, Австрії, Франції, Польщі тощо. Отже, зовнішньоекономічна співпраця України з країнами ЄС залишається одним із ключових факторів стабільності та розвитку вітчизняної економіки в реальних військових умовах.

Ключові слова: зовнішня торгівля України в умовах війни, торговельні відносини України з країнами ЄС, експорт України, імпорт України, сальдо зовнішньої торгівлі України, інвестиції.

Як цитувати: Безуглий, В., Лисичарова, Г., Таршина, Т. (2025). Зовнішньоекономічні відносини України з Європейським Союзом: географічний вимір та сучасні виклики. *Часопис соціально-економічної географії*, 38, 19-28. <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2025-38-02>

In cites: Bezugly, V., Lysycharova, H., Tarshyna, T. (2025). Foreign economic relations of Ukraine with the European Union: Geographical dimension and current challenges. *Human Geography Journal*, 38, 19-28. <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2025-38-02> [in Ukrainian].

Постановка проблеми. У контексті глобалізаційних процесів та посилення інтеграційних зв'язків між країнами, особливого значення набуває формування ефективних зовнішньоекономічних відносин. Для України головним стратегічним напрямом зовнішньої політики та економіки є співпраця з Європейським Союзом – одним із найбільших торговельних та інституційних партнерів держави. Після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 р. та впровадження Поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) у 2016 р. спосте-

рігається активізація зовнішньоекономічних зв'язків, зростання обсягів експорту та імпорту, гармонізація стандартів та нормативно-правової бази.

Однак, попри позитивну динаміку співпраці, існує низка проблем і викликів: структурна незбалансованість зовнішньої торгівлі, залежність від сировинного експорту, технічні бар'єри, політична нестабільність тощо. До цього із 2022 р. додалася ще й військова агресія росії із її впливом на логістику, енергетику та інвестиційний клімат.

Війна – один із найпотужніших дестабілізаційних чинників, наслідки якої виходять далеко за межі України, в якій ведуться активні бойові дії. Окупація українських територій, фізичне знищення виробничих потужностей, колосальні людські втрати (у тому ж числі й масова імміграція), блокада портів, загроза логістичним маршрутам ракетною атакою тощо – все це не могло не відобразитися як на економіці України в цілому, так і на економіці її зовнішньоекономічних партнерів. Це призвело до зменшення українського експорту, до необхідності шукати нові логістичні маршрути або, й навіть, до пошуку нових імпортерів.

Тому важливо з'ясувати, які економічні втрати вже понесло господарство України у зв'язку зі зменшенням об'ємів експорту та як виглядає сучасна географія структури зовнішньої торгівлі України із країнами ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика зовнішньоекономічних відносин України з Європейським Союзом є предметом уваги численних наукових, переважно економічних досліджень, різних оглядів та аналітичних звітів як вітчизняних, так і зарубіжних економістів. Серед таких досліджень слід виділити роботи: Білик В. [1], Гаврилюк І. [4], Бондаренко Н. [3], Завгородної А. [6], Легостаєвої О. [7], Осташко Т. [8], Пугачевської К. та Рупчєвої А. [10], Ремінського М. [7], Шниркова О. [12] та ін.

У роботах українських науковців, зокрема таких як В. Білик [1], Т. Осташко [8], О. Шнирков [12] розглядаються стратегічні аспекти євроінтеграційного курсу України, оцінюються економічні вигоди та ризики функціонування Поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ), а також аналізуються інституційні механізми співпраці між Україною та ЄС.

Н. Бондаренко [3] та І. Гаврилюк [4] досліджували показники зовнішньоекономічної діяльності та виявлено тенденції їх зміни, вони розглядали основні показники, що відображають характер економічних відносин між Україною та країнами ЄС. Для визначення структури зовнішньоекономічної діяльності використовувався метод системного аналізу. М. Ремінським [11] досліджено специфіку торговельно-економічної моделі, що формується під впливами палітри євроінтеграційних процесів, які прямо чи опосередковано впливають на розвиток міжнародної торгівлі України з країнами ЄС. Ним встановлено, що за досліджуваний період український товарообіг та його структура зазнали значних структурно-трансформаційних змін, на які впливали ряд внутрішніх та зовнішніх факторів, що були створені як за умови державних, так і недержавних ініціатив. К. Пугачевська та А. Рупчєва [10] головний наголос роблять на оцінці товарної структури вітчизняного експорту, з урахуванням рівня використання тарифних квот на експорт до ЄС. Ідентифіковано основні проблеми при виході вітчизняних підприємств на європейські ринки.

Серед вітчизняних науковців-географів слід виділити нароби Н. Гусєвої, Ю. Кандиби та

П. Кобиліна [5], З. Бойко, Н. Горожанкіної та В. Безуглого [2], Ю. Перегуди [9], що присвячені проблематиці трансформації зовнішньої торгівлі товарами України як з країнами світу, так і безпосередньо з країнами ЄС, але аналіз відбувався ще до російської військової агресії. Таким чином, існуючі дослідження охоплюють широкий спектр економічних, правових та інституційних аспектів зовнішньоекономічних відносин України з ЄС, однак потребують подальшого поглиблення у зв'язку зі змінами сучасної геополітичної ситуації, що викликані повномасштабною війною, зміною логістичних маршрутів та переорієнтацією зовнішньої торгівлі.

Мета дослідження. Основною метою дослідження виступає геопросторовий аналіз зовнішньоекономічного співробітництва України з країнами Євросоюзу за період з 2022 до 2024 років.

Виклад матеріалів дослідження. Європейський Союз нині став головним торговельним партнером України, однак цей статус був здобутий через тривалий і політично насичений процес.

Україна та ЄС пройшли складний, багаторівневий шлях до сьогоденного статусу стратегічних торговельних партнерів. Цей процес супроводжувався як внутрішніми політичними кризами, так і зовнішніми викликами, але в результаті – ЄС став головним економічним «двигуном» стабільності та розвитку України. І в цілому можна віділити кілька визначальних етапів розвитку торговельних відносин між Україною та ЄС (табл. 1).

Зміни в динаміці зовнішньої торгівлі значною мірою зумовлені низкою історичних подій та економічних факторів. Зокрема, початок бойових дій у 2014 році, тимчасова окупація частини територій Донецької та Луганської областей, а також анексія Автономної Республіки Крим мали істотний негативний вплив на виробничий потенціал держави. Це призвело до рекордно низьких показників експорту та імпорту у межах досліджуваного періоду. Так, за підсумками 2015 р. прибуток України від торгівлі з ЄС становив 13,02 млрд дол., що на 22,4% менше, порівняно із 2013 р. Імпорт за цей період скоротився на 43,3% і склав 15,3 млрд дол. [13].

У період з 2015 до 2021 роки, попри пандемію COVID-19, спостерігалось поступове зростання як експортних, так і імпортних показників. Винятковим став 2022 р., коли обсяги експорту з України до ЄС уперше перевищили імпорт. На перший погляд цей результат є неочікуваним, зважаючи на повномасштабне вторгнення РФ. Проте саме війна стала своєрідним каталізатором для Європейського Союзу, щоб скасувати з 2022 р. всі обмеження на торгівлю з Україною, включно з митами та квотами. Це рішення позитивно вплинуло на економіку України. У зв'язку із втратою доступу до основного експортного маршруту через Чорне море, Україна була змушена оперативним чином переорієнтуватися на дорожчий і складніший сухопутний шлях. За умов обмеженого доступу до інших ринків, відкритість європейського ринку стала ключовим чинником збереження експортного потенціалу України.

Згідно з інформацією за 2024 р., майже 60% віт-

чизняного експорту припадає саме на країни ЄС. Це дає підґрунтя стверджувати про стратегічну важливість цього ринку для українських виробників. Водночас, Європейський Союз виступає й основним

джерелом імпортової продукції для України (рис. 1), що підтверджує високий рівень двосторонньої економічної взаємозалежності.

Таблиця 1 / Table 1

Етапи розвитку торговельних відносин між Україною та ЄС з 2013 р. / Stages of development of trade relations between Ukraine and the EU since 2013

Етап	Роки	Історичні віхи, які мали прямий чи опосередкований вплив на торгівлю з ЄС
Перший	2013-2014	Період до Угоди про асоціацію з ЄС. Залежність України від імпорту, особливо енергоресурсів та техніки. Революція гідності (2014 р.)
Другий	2015-2016	Помітне зменшення і експорту та імпорту Наслідок війни на Донбасі та анексії Криму. За рахунок чого частина промислового потенціалу була втрачена. Падіння гривні зробило імпорт дорожчим, що також мало суттєвий вплив на зменшення його об'єму.
Третій	2017-2019	Поступове зростання обох показників Угода про Зону вільної торгівлі з ЄС (почала діяти з 2016 р.) дала ефект: відкрилися нові ринки, активізувалися український агросектор та харчова промисловість. Водночас зріс імпорт: побутова техніка, автомобілі, європейські товари масового споживання.
Четвертий	2020	Зменшення імпорту та експорту Початок пандемії COVID-19 спричинив зменшення споживчого попиту в Україні, що призвело до менших показників імпорту. Експорт, зокрема сільськогосподарської продукції, залишився стабільним – попит у ЄС на продукти харчування не падав.
П'ятий	2022	Переважання експорту над імпортом Хоча війна знизила українське виробництво, ЄС відкрив ринок для українських товарів (безмитний режим, «економічний безвіз»), що частково компенсувало втрати.
Шостий	2023-2024	Падіння експорту, зростання імпорту Падіння експорту у 2023 р. через блокування українського зерна, труднощі з логістикою через війну. Високий імпорт – Україна залежить від поставок техніки, палива, військового обладнання. Часткове відновлення у 2024 р. – розширення експорту через альтернативні логістичні маршрути.

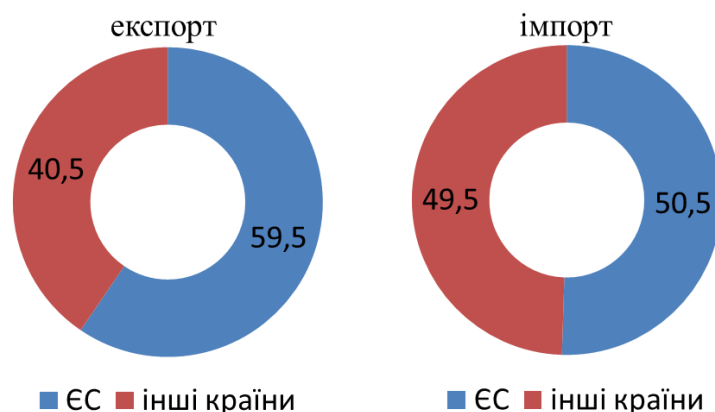

Рис. 1. Частка країн ЄС у структурі зовнішньої торгівлі України, на 2024 р. (побудовано за [13,14])
Fig. 1. The share of EU countries in the structure of Ukraine's foreign trade, as of 2024 (based on [13,14])

Слід визначити, що ЄС став головним торговельним партнером України ще до повномасштабного вторгнення росії у 2022 р. Вектори зовнішньоекономічної орієнтації нашої держави почали змінюватися з 2014 р. Причинами цього, у першу чергу, ста-

ла анексія Автономної Республіки Крим та початок збройного конфлікту на Донбасі. У відповідь на ці події українські виробники активізували пошук нових ринків збуту. Таким чином поступово зменшую-

чи торгівельну залежність від росії та інших держав СНД.

Зовнішньоекономічні відносини України з країнами Європейського Союзу за останні роки за-

знали значних змін у бік постійного росту, зокрема й завдяки підписанню Угоди про асоціацію та створенню Поглибленої та всеохопної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) (рис. 2).

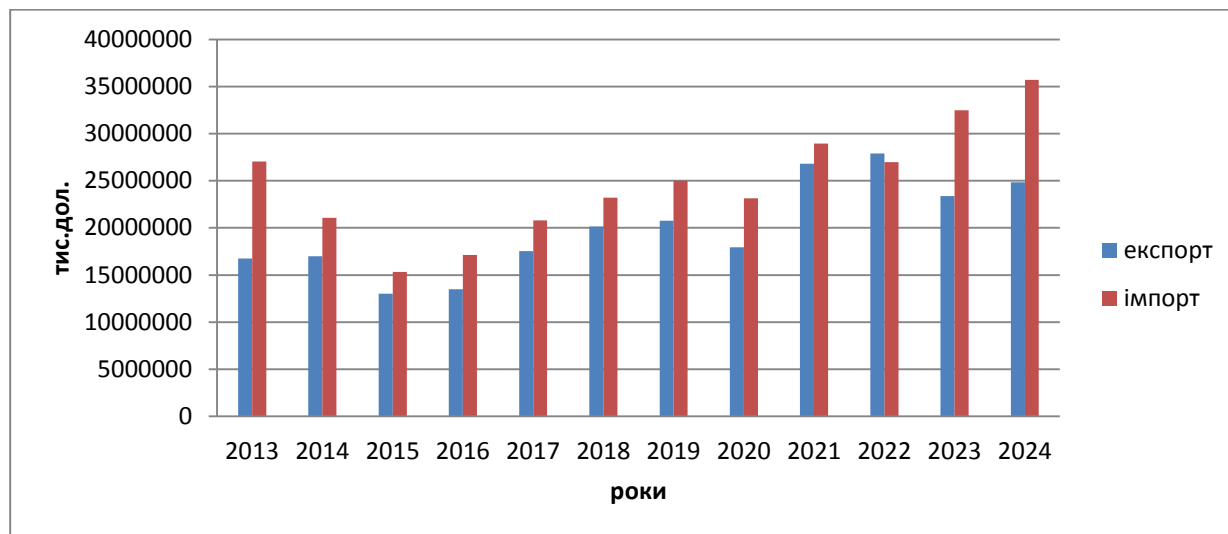

Рис. 2. Динаміка показників експорту-імпорту України з країнами ЄС за період 2013-2024 рр. (побудовано за [13,14])

Fig. 2. Dynamics of Ukraine's exports and imports with the EU countries for the period 2013-2024 (based on [13,14])

Аналіз даних (рис. 2) свідчить про те, що впродовж тривалого періоду (за винятком 2022 р.) обсяги імпорту товарів з країн Європейського Союзу стабільно перевищували обсяги експорту. Водночас український експорт також відіграє важливу роль для економік держав-членів ЄС, що підтверджується обсягами надходжень від реалізації української продукції.

З огляду на наявні статистичні дані [13,14], було проаналізовано динаміку товарної структури експорту України за останні роки (рис. 3). Виокремлено чотири основні товарні категорії, які забезпечили найбільший обсяг валютних надходжень до державного бюджету України.

Провідну позицію в експорті посідають продукти рослинного походження, зокрема зернові культури, а також насіння та плоди олійних рослин. У 2024 р. обсяг експортних надходжень у цій категорії становив 6,77 млрд. дол. (23,7% від загального експорту країни).

Другою за значущістю категорією вже традиційно є жири та олії тваринного або рослинного походження, експорт яких у 2024 р. становив 3,37 млрд. дол. (13,6% від загального обсягу експорту). Третє місце припадає на недорогочінні метали та вироби з них, в яких домінують чорні метали та продукція їхньої переробки. У 2024 р. ця категорія забезпечила надходження в розмірі 2,88 млрд. дол., що еквівалентно 11,6% від загального експорту.

Також до провідних експортних товарів належать машини, обладнання та механізми, електротехнічне устаткування. Найбільший дохід у межах цієї групи забезпечив експорт електричних машин (2,08 млрд. дол.), а загальний обсяг експорту цієї категорії у 2024 р. дорівнював 2,52 млрд. дол. (10,2%).

Провідну позицію серед імпорту України посідають мінеральні продукти (рис. 4), зокрема паливо мінерального походження, нафта та продукти її перегонки. У 2024 р. обсяг імпорту цієї товарної категорії склав 6,21 млрд. дол., з яких 6,11 млрд. дол. припадає на зазначені підкатегорії. Частка цієї групи у загальній структурі імпорту становить 17,4%.

Визначними за обсягами ввозу є машини, обладнання та механізми, в тому числі електротехнічне обладнання. Україна найбільше імпортувала ядерних реакторів, котлів та різноманітного машинного обладнання на загальну суму в 3,33 млрд. дол. Сумарний імпорт цієї категорії у 2024 р. становив 5,42 млрд. дол., що відповідає 15,2% від загального обсягу імпорту [13].

Третю позицію за питомою вагою посідає продукція хімічної промисловості та суміжних галузей, серед яких основну частку становить фармацевтична продукція, обсяг імпорту якої в 2024 р. сягнув 1,74 млрд. дол. Загальна вартість імпорту товарів цієї категорії становила 4,9 млрд. дол. (13,7%).

На четвертій позиції перебуває група товарів, що включає засоби наземного транспорту, літальні апарати та плавучі засоби. Найбільший попит в Україні спостерігався на засоби наземного транспорту (окрім залізничного), обсяг імпорту яких у 2024 р. становив 3,7 млрд. дол. Сукупний обсяг імпорту цієї категорії становив 3,96 млрд. дол., що відповідає 11,1% від загального імпорту країни.

Регіональний розподіл зовнішньої торгівлі України з ЄС є нерівномірним, і це зумовлено низкою об'єктивних чинників: географічним розташуванням, спеціалізацією, інфраструктурою та наявною логістикою, а також історично сформованими економічними зв'язками. Розглянемо надходження від

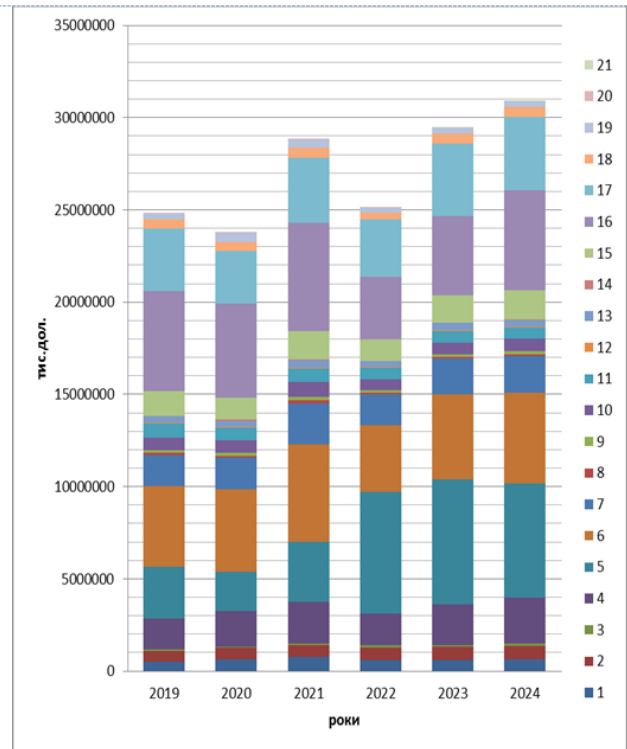
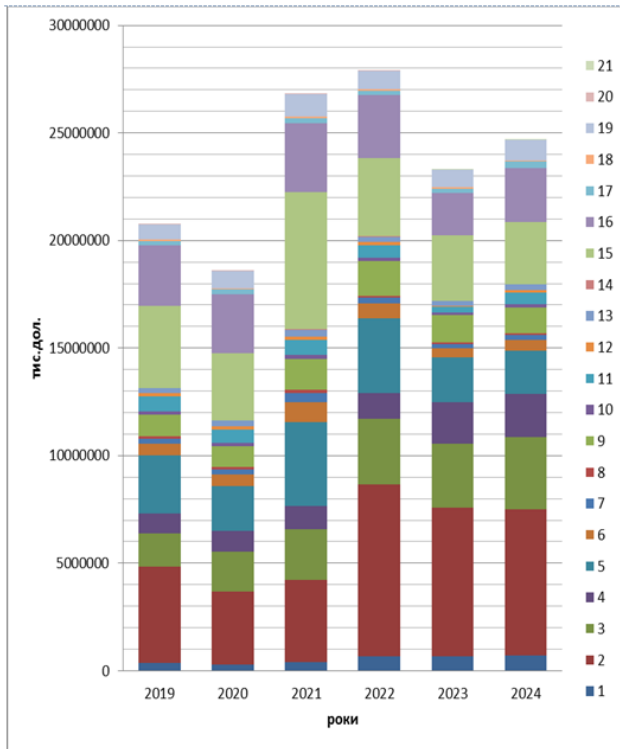
експорту-імпорту у регіональному вимірі – за макро-регіонами за класифікацією ООН (табл. 2).

Збройна агресія росії та активні воєнні дії на території України мали дуже негативний вплив на зовнішньоекономічні відносини України. До початку повномасштабного вторгнення спостерігалось позитивне сальдо зовнішньої торгівлі принаймні з двома регіонами Європи: у 2021 р. позитивне сальдо з країнами Південної Європи та Кіпром становило 1,15 млрд. дол., а з країнами Східної Європи – 1,36 млрд. дол. (рис. 5).

Однак уже за підсумками 2022 р. позитивне сальдо з країнами Південної Європи та Кіпром поча-

ло значно скорочуватися до 76,96 млн дол. Починаючи з 2023 р. імпорт з країн цього регіону став стабільно перевищувати обсяг експорту, що свідчить про зміну структури зовнішньої торгівлі на тлі воєнних викликів.

Серед країн Західної Європи лідером за обсягами експорту з України у 2024 р. виступає Німеччина (2,86 млрд. дол.). Найнижчий показник зафіксовано в Люксембурзі (15,74 млн дол.). За обсягами імпорту до України також домінує Німеччина (6,28 млрд. дол.), тоді як найменші обсяги також надходять із Люксембургу (20,28 млн дол.).

(1 – живі тварини, продукція тваринного походження; 2 – продукти рослинного походження; 3 – жири та олії тваринного або рослинного походження; 4 – готові харчові продукти; 5 – мінеральні продукти; 6 – продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості; 7 – полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них; 8 – шкури необроблені, шкіра вичинена; 9 – деревина і вироби з деревини; 10 – маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів; 11 – текстильні матеріали та текстильні вироби; 12 – взуття, головні убори, парасольки; 13 – вироби з каменю, гіпсу, цементу; 14 – перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння; 15 – недорогочінні метали та вироби з них; 16 – машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання; 17 – засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби; 18 – прилади та апарати оптичні, фотографічні; 19 – різні промислові товари; 20 – товари мистецтва, у тому ж числі товари придбані в портах; 21 – зброя, боеприпаси; їх частини та приладдя) /

(1 – live animals, animal products; 2 – products of vegetable origin; 3 – fats and oils of animal or vegetable origin; 4 – prepared foodstuffs; 5 – mineral products; 6 – products of the chemical and allied industries; 7 – polymeric materials, plastics and articles thereof; 8 – raw hides and skins, tanned leather; 9 – wood and articles of wood; 10 – pulp of wood or other fibrous cellulosic materials; 11 – textile materials and textile products; 12 – footwear, headgear, umbrellas; 13 – stone, plaster, cement products; 14 – natural or cultured pearls, precious or semi-precious stones; 15 – base metals and products made of them; 16 – machinery, equipment and mechanisms; electrical equipment; 17 – land vehicles, aircraft, floating craft; 18 – optical and photographic instruments and apparatus; 19 – miscellaneous manufactured goods; 20 – works of art, including goods purchased in ports; 21 – weapons, ammunition; their parts and accessories)

Рис. 3. Динаміка товарної структури українського експорту до країн ЄС (побудовано за [13,14])

Fig. 3. Dynamics of the commodity structure of Ukrainian exports to the EU (based on [13,14])

Рис. 4. Динаміка товарної структури імпорту товарів з ЄС до України (побудовано за [13,14])

Fig. 4. Dynamics of the commodity structure of imports of goods from the EU to Ukraine (based on [13,14])

Розподіл країн Європейського Союзу за макрорегіонами Європи /
Distribution of EU countries by macro-regions of Europe

Макрорегіон	Кількість країн	Склад
Північна Європа	7	Данія, Естонія, Ірландія, Латвія, Литва, Фінляндія та Швеція
Південна Європа	7	Греція, Іспанія, Італія, Мальта, Португалія, Словенія та Хорватія
Західна Європа	6	Австрія, Бельгія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина та Франція
Східна Європа	6	Болгарія, Польща, Румунія, Словаччина, Угорщина та Чехія

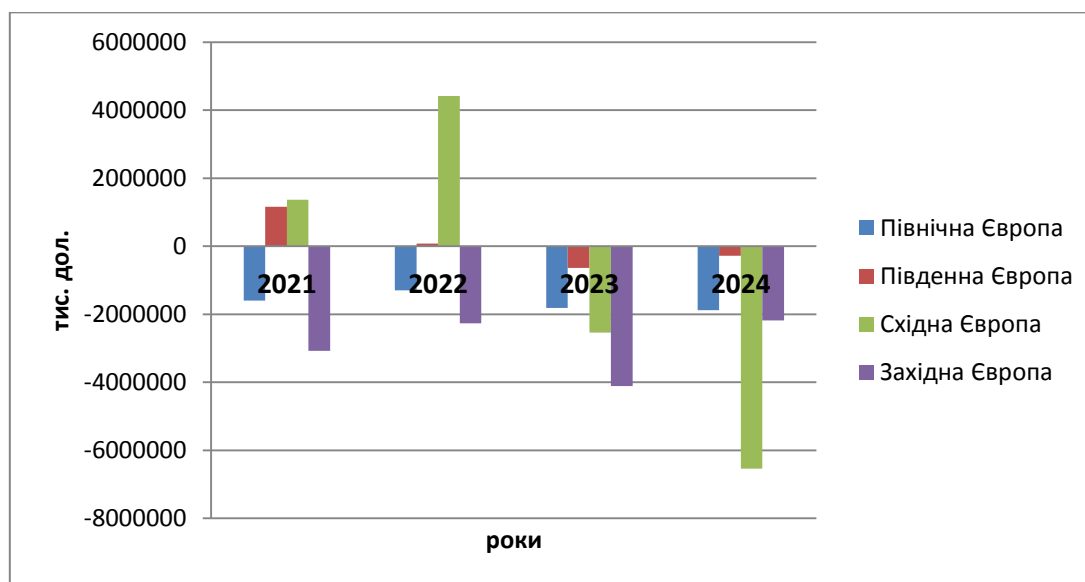

Рис. 5. Динаміка сальдо зовнішньої торгівлі України з регіонами ЄС за 2021-24 роки (побудовано за [13])
Fig. 5. Dynamics of Ukraine's foreign trade balance with EU regions for 2021-24 (based on [13])

Серед країн Східної Європи провідним торговельним партнером України традиційно залишається Польща, яка в 2024 р. забезпечила найбільші обсяги як експорту (4,7 млрд. дол.), так і імпорту (6,98 млрд. дол.). Водночас найнижчі показники товарообміну спостерігаються з Болгарією, експорт з якою впав до 1,13 млрд. дол., а імпорт дещо зріс до 2,36 млрд. дол. [13].

Країни Північної Європи є важливими торговельними партнерами України. Їх роль зростає з кожним роком, особливо на тлі євроінтеграційного курсу України та зміцнення економічних зв'язків із країнами ЄС. Вони підтримують Україну не лише економічно, а й політично – особливо після 2022 р. Серед них провідним торговельним партнером України є Литва, яка у 2024 р. забезпечила найбільші обсяги як експорту (594,7 млн дол.), так і імпорту (1,19 млрд. дол.). Найнижчі показники торговельної взаємодії були з Ірландією (експорт: 61,2 млн дол.; імпорт; 245,78 млн дол.).

Нерівномірність зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС – помітне явище, яке проявляється як у географічному розподілі, так і в структурі товарів. Україна найактивніше торгує з окремими країнами ЄС, тоді як інші мають незначну частку у загальному обсязі (рис. 6, 7).

Становлення прозорої і відкритої державної політики в Україні створило позитивний клімат для надходження іноземних *інвестицій* в українську економіку. Ще до військової агресії за об'ємами

інвестування Україна вийшла на рівень Чехії та Угорщини, а тодішні тенденції до збільшення інвестпотоків свідчили про поступову довіру із боку інвесторів до держави.

Якщо на початку 2000-х років закордонні компанії вкладали кошти переважно у сільгосппереробку, нафтопереробку, харчову промисловість, готельний бізнес і будівництво, то з 2007 р. картина дещо змінилася: провідними галузями стали фінансова діяльність, торгівля, операції з нерухомістю, і тільки після них – металургія, харчова промисловість, машинобудування, нафтохімія, будівництво, транспорт і зв'язок. Інвестиції з країн ЄС в Україну у 2022-24 роках демонструють стійке зростання, незважаючи на складні військові умови. ЄС виступає одним із ключових джерел фінансування, поєднуючи державну підтримку з приватними інвестиціями. У 2024 р. найбільші обсяги прямих іноземних інвестицій надійшли з таких країн ЄС, як Нідерланди (1,19 млрд дол.), Кіпр (1,13 млрд), Люксембург (284,5 млн), Австрія (276,8 млн), Франція (263,7 млн), Польща (191,6 млн) та ін. [13].

Європейські інвестори зосереджуються переважно на таких галузях: ІТ та комунікації (в компанії Veon (Київстар) та Lifecell, інвестують у розвиток цифрової інфраструктури), зелена енергетика (інвестують в проекти сонячної енергетики та зберігання енергії), оборонні технології (такі компанії як Rheinmetall (Німеччина) та KNDS (Франція/Німеччина) відкривають спільні підприєм-

ства з виробництва боєприпасів та безпілотних літальних апаратів, інфраструктура та будівництво (польська Laude інвестує в транспорт і логістику),

агробізнес та агротехнології (Байер (Німеччина) інвестує в підтримку агробізнесу та агротехнологій).

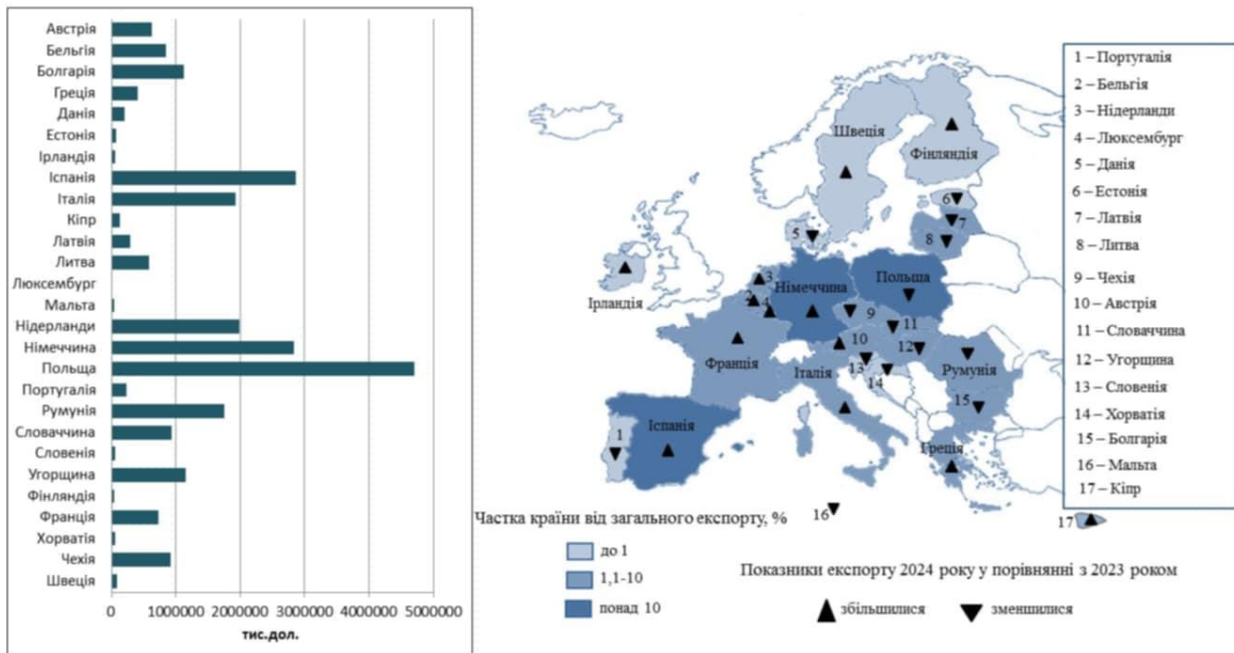

Рис. 6. Географічна структура експорту України з країнами Європейського Союзу за 2024 р. (побудовано за [13,14])

Fig. 6. Geographical structure of Ukraine's exports with the countries of the European Union in 2024 (based on [13,14])

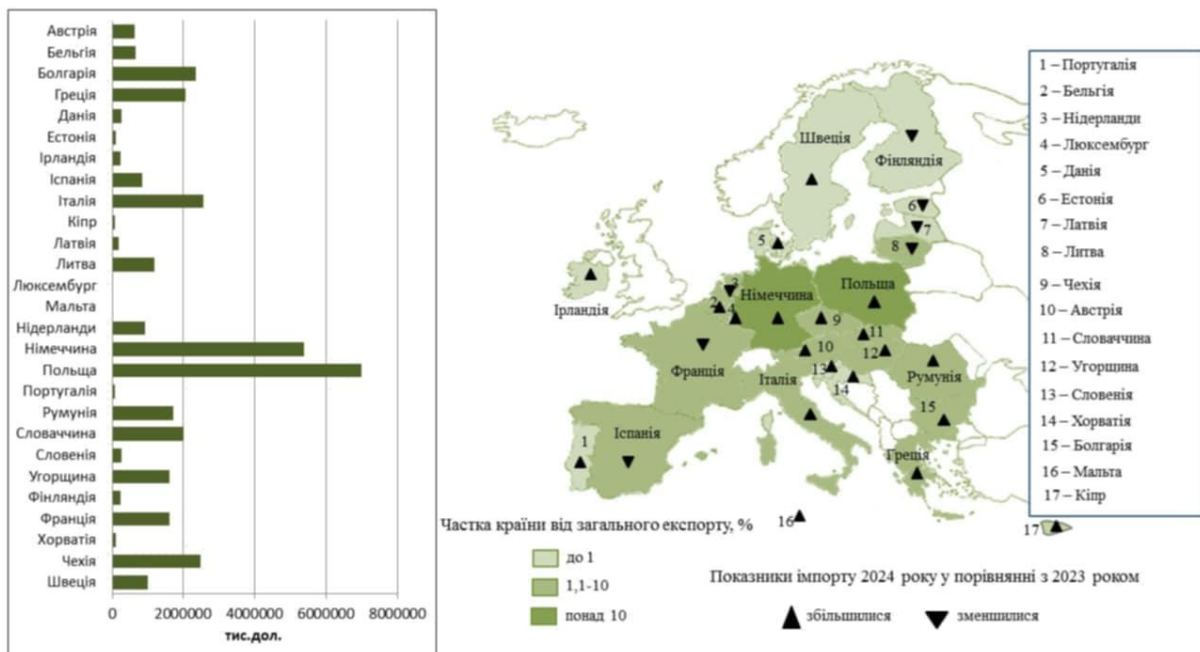

Рис. 7. Географічна структура імпорту України з країнами Європейського Союзу за 2024 рік (побудовано за [13,14])

Fig. 7. Geographical structure of Ukraine's imports with the countries of the European Union in 2024 (based on [13,14])

Але, як і раніше, головними бар'єрами для вкладення грошей в Україну європейці називають високий рівень корупції, непряме субсидування, а також

слабку законодавчу захищеність прав власності. А з 2022 р. до них приєдналися й нові виклики, серед яких військові ризики (небезпека для активів та пер-

соналу), енергетичні та логістичні проблеми (пошкодження інфраструктури та перебої в постачанні електрики), відсутність стабільного фінансування (висока вартість кредитів та обмежений доступ до капіталу) і нестача кваліфікованої робочої сили (пов'язаної із зовнішньою міграцією переважно жіночого населення та мобілізацією чоловіків).

Висновки. На основі проведеного дослідження можна зробити низку висновків щодо сучасного стану та динаміки зовнішньоекономічних відносин між Україною та країнами Європейського Союзу. Так, встановлено, що ЄС є стратегічно важливим торговельним партнером України, на якого у 2024 р. припадало близько 60% вітчизняного експорту. Цей факт свідчить про високий рівень економічної інтеграції України в перспективний європейський простір, що формувався впродовж останнього десятиліття та був посилений геополітичними подіями після 2014 р.

Обсяги імпорту товарів з країн ЄС більшість років перевищували експортні показники. Проте винятковим став 2022 р., коли вперше експорт з України до ЄС перевищив імпорт. Цей злам у динаміці відбувся на тлі повномасштабного вторгнення росії, що стало каталізатором лібералізації торгівлі із боку Європейського Союзу: з 2022 р. було тимчасово скасовані мита та квоти для українських товарів. Такий крок із боку ЄС дозволив Україні утримати свій експортний потенціал в умовах заблокованих морських шляхів, оперативного адаптувавшись до нових логістичних реалій.

Сучасні історичні події, зокрема анексія АР Крим та бойові дії на Донбасі, мали значний негативний вплив на економіку України, що відбилося в

рекордному скороченні експорту та імпорту у 2015 р. Незважаючи на це, у наступні роки відбувалося поступове відновлення зовнішньоторговельної активності. Пандемія COVID-19 мала обмежений, але помітний вплив на ці процеси. Загалом, нині спостерігається нестабільна, циклічна динаміка, що відображає чутливість торговельних відносин до зовнішніх чинників.

Товарна структура експорту України до ЄС вказує на переважання продукції сільського господарства (зернові, олійні), жирів та олій, а також металів та електротехнічного обладнання. Імпорт з країн ЄС, у свою чергу, складається переважно із мінерального палива, машинного обладнання, продукції хімічної промисловості та транспортних засобів. Така структура демонструє взаємодоповнюваність економік України та Європейського Союзу.

У регіональному відношенні найбільшими європейськими торговельними партнерами України традиційно є Німеччина та Польща, які забезпечують найбільші обсяги імпорту та експорту. Водночас спостерігається негативна тенденція скорочення позитивного сальдо торгівлі з країнами Південної та Східної Європи, що є наслідком воєнної агресії та ускладнення логістики.

Отже, зовнішньоекономічна співпраця України з країнами ЄС залишається одним із ключових факторів стабільності та розвитку вітчизняної економіки. Подальше поглиблення цієї інтеграції є стратегічно важливим, особливо в умовах тривалої воєнної загрози. Відкритість європейського ринку, гнучка торговельна політика ЄС та здатність України до адаптації, формують підґрунтя для подальшого розвитку міцних двосторонніх відносин.

Список використаної літератури:

1. Білик В. Методичні засади зовнішньоекономічних зв'язків України та ЄС: аспекти зовнішньої торгівлі / В. Білик, Л. Осіпова // *Innovation and Sustainability*. – 2023. – № 1. – С. 222-229. – Режим доступу: <https://ins.vntu.edu.ua/index.php/ins/article/view/166>
2. Бойко З.В. Геопросторова оцінка торговельно-економічного співробітництва України з країнами Європи / З.В. Бойко, Н.А. Горожанкіна, В.В. Безуглий // *Часопис соціально-економічної географії*. – 2020. – № 29. – С. 38-49. – Режим доступу: <https://periodicals.karazin.ua/socecongeo/article/view/16979>
3. Бондаренко Н. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств в умовах глобалізації економіки / Н. Бондаренко // *Соціальна економіка*. – 2020. – № 59. – С. 105-117. – Режим доступу: <https://periodicals.karazin.ua/soceconom/article/view/16123>
4. Гаврилюк І.І. Зовнішньоекономічна діяльність України з країнами Європейського Союзу / І.І. Гаврилюк // *Економіка і суспільство*. – 2024. – Вип. 59. – Режим доступу: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/3344-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-3257-1-10-20240207.pdf>
5. Гусева Н. Трансформації зовнішньої торгівлі товарами України: реалії, проблеми, перспективи / Н. Гусева, Ю. Кандиба, П. Кобилін // *Часопис соціально-економічної географії*. – 2019. – № 26. – С. 55-75. – Режим доступу: <https://periodicals.karazin.ua/socecongeo/article/view/13635>
6. Завгородній А.В. Принципи зовнішньоекономічної діяльності: національні та регіональні виміри / А.В. Завгородній // *Український журнал прикладної економіки*. – 2019. – Том 4. – № 1. – С. 85-93. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ujae_2019_4_1_12
7. Легостаєва О.О. Тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств України / О.О. Легостаєва, Н.Д. Кондратенко // *Науковий погляд: економіка та управління*. – 2020. – № 2. – С. 28-32. – Режим доступу: <http://biblio.umsf.dp.ua/xmlui/handle/123456789/3974>
8. Осташко Т.О. Зміна традиційних позицій українського експорту / Т.О. Осташко, В.Е. Ліп, В.В. Венгер, В.К. Олефір, О.С. Биконя // *Економіка і прогнозування*. – 2017. – № 2. – С. 57-74. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econprog_2017_2_5

9. Перегуда Ю.А. Вдосконалення європейського вектора зовнішньоекономічної політики України: напрями та перспективи / Ю.А. Перегуда // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – 2021. - № 30. – С. 111-117. – Режим доступу: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/483>
10. Пугачевська К.С. Перспективи розвитку експорту України за умов євроінтеграції / К.С. Пугачевська, А.О. Рупчева // Бізнес Інформ. – 2019. - № 5. – С. 29-37. – Режим доступу: https://mail.business-inform.net/article/?year=2019&abstract=2019_5_0_29_37
11. Ремінський М.М. Динаміка та розвиток зовнішньо-торгівельних відносин Україна – ЄС в процесі євроінтеграції України / М.М. Ремінський, К.В. Петренко // Актуальні проблеми економіки та управління. – 2020. - № 14. – Режим доступу: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/205845>
12. Shnyrkov O. Ukraine's export diversification: the impact of economic integration and disintegration / O. Shnyrkov, O. Rogach, N. Reznikova, A. Nanavov // Journal Global Policy and Governance. – 2020. – 9(1). – P. 3-18. – Режим доступу: <https://transitionacademiapress.org/jgpg/article/view/297>
13. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
14. Офіційний сайт Євростату. – Режим доступу: www.epp.eurostat.europa.eu

Внесок авторів: всі автори зробили рівний внесок у цю роботу

Конфлікт інтересів: автори повідомляють про відсутність конфлікту інтересів

Vitaly Bezugly

PhD, Head of the Department of Geography,

Oles Honchar Dnipro National University, Avenue of Science, 72, Dnipro, 49010, Ukraine

e-mail: vetalbezugly@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-6454-3635>

Halyna Lysycharova

PhD, Associate Professor, Department of Geography,

Oles Honchar Dnipro National University, Avenue of Science, 72, Dnipro, 49010, Ukraine

e-mail: galinalisicharova@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7368-9828>

Tetiana Tarshyna

Geography and Financial Literacy Teacher, Slobozhanske Lyceum of the Slobozhanske Settlement Council,

Dnipropetrovsk Region, Dnipro District, 1 Budivelnikiv Street, Slobozhanske Village, 52005, Ukraine

e-mail: tanyanikolaieva2509@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0003-8503-1366>

FOREIGN ECONOMIC RELATIONS OF UKRAINE WITH THE EUROPEAN UNION: GEOGRAPHICAL DIMENSION AND CURRENT CHALLENGES

The article analyzes the indicators of Ukraine's exports and imports with the countries of the European Union. The balance of Ukraine's foreign trade with the EU countries is calculated and analyzed.

The aim of the study is a geospatial analysis of Ukraine's foreign economic cooperation with the EU countries for the period from 2022 to 2024.

The study found that the EU is a strategically important trading partner of Ukraine, accounting for about 60% of domestic exports in 2024. This fact indicates a high level of Ukraine's economic integration into the promising European space, which has been shaping up over the past decade and has been strengthened by geopolitical events since 2014. Imports of goods from the EU have exceeded exports for most years, but in 2022, exports from Ukraine to the EU began to exceed imports. This break in the dynamics occurred against the backdrop of Russia's full-scale invasion, which became a catalyst for trade liberalization by the European Union: in 2022, duties and quotas for Ukrainian goods were temporarily abolished. The commodity structure of Ukraine's exports to the EU shows a predominance of agricultural products (grains, oilseeds), fats and oils, as well as metals and electrical equipment. Imports from the EU, in turn, consist mainly of mineral fuels, machinery, chemicals, and vehicles. This structure demonstrates the complementarity of the economies of Ukraine and the European Union. Regionally, Ukraine's largest European trading partners have traditionally been Germany and Poland, which account for the largest volumes of imports and exports. At the same time, there is a negative trend of a decrease in the trade surplus with the countries of Southern and Eastern Europe, which is a consequence of military aggression and logistics complications. Investments from EU countries in Ukraine in 2022-24 show steady growth despite the difficult conditions of war. The EU is one of the key sources of funding, combining public support with private investment. In 2024, the largest amounts of foreign direct investment came from such EU countries as the Netherlands (\$1.19 billion), Cyprus (\$1.13 billion), Luxembourg (\$284.5 million), Austria (\$276.8 million), France (\$263.7 million), Poland (\$191.6 million), Switzerland (\$189.2 million), and others.

Consequently, Ukraine's foreign economic cooperation with the EU countries remains one of the key factors in the stability and development of the national economy.

Keywords: *Ukraine's foreign trade in times of war, Ukraine's trade relations with EU countries, Ukraine's exports, Ukraine's imports, Ukraine's foreign trade balance, investments.*

References:

1. Bilyk, V., & Osipova, L. (2023). Methodological principles of foreign economic relations between Ukraine and the EU: aspects of foreign trade. *Innovation and Sustainability*, 1. Retrieved from <https://ins.vntu.edu.ua/index.php/ins/article/view/166> [in Ukrainian].
2. Boyko, Z., Horozhankina, N., & Bezuhlyy, V. (2020). Geospatial assessment of trade and economic cooperation of Ukraine with European countries. *Human Geography Journal*, 29, 38-49. Retrieved from <https://periodicals.karazin.ua/socecongeo/article/view/16979> [in Ukrainian].
3. Bondarenko, N. (2020). Development of foreign economic activity of Ukrainian enterprises in the context of economic globalization. *Social Economics*, 59, 105-117. Retrieved from <https://periodicals.karazin.ua/soceconom/article/view/16123> [in Ukrainian].
4. Havrylyuk, I.I. (2024). Foreign economic activities of Ukraine with the countries of the European Union. *Economy and society*, 59. Retrieved from <file:///C:/Users/Admin/Downloads/3344-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-3257-1-10-20240207.pdf> [in Ukrainian].
5. Husyeva, N., Kandyba, Y., & Kobylin P. (2019). Transformations of Ukraine's foreign trade in goods: realities, problems, prospects. *Human Geography Journal*, 26, 55-75. Retrieved from <https://periodicals.karazin.ua/socecongeo/article/view/13635> [in Ukrainian].
6. Zavorodnyy, A.V. (2019). Principles of foreign economic activity: national and regional dimensions. *Ukrainian Journal of Applied Economics*, 4(1), 85-93. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ujae_2019_4_1_12 [in Ukrainian].
7. Lyehostayeva, O.O., & Kondratenko, N.D. (2020). Trends in the development of foreign economic activity of Ukrainian enterprises. *Scientific View: Economics and Management*. 2, 28-32. Retrieved from <http://biblio.umsf.dp.ua/xmlui/handle/123456789/3974> [in Ukrainian].
8. Ostashko, T.O., Lir, V.E., Venher, V.V., Olefir, V.K., & Bykonya, O.S. (2017). Changing the traditional positions of Ukrainian exports. *Economics and Forecasting*, 2, 57-74. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/econprog_2017_2_5 [in Ukrainian].
9. Perehuda, Y.A. (2021). Improving the European vector of Ukraine's foreign economic policy: directions and prospects. *Scientific notes of Lviv university of business and law*, 30, 11-117. Retrieved from <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/483> [in Ukrainian].
10. Puhachevs'ka, K.S., & Rupcheva, A.O. (2019). Prospects for the development of Ukrainian exports under the conditions of European integration. *Biznes Inform*, 5, 29-37. Retrieved from https://mail.business-inform.net/article/?year=2019&abstract=2019_5_0_29_37 [in Ukrainian].
11. Remins'kyy, M.M., & Petrenko, K.V. (2020). Dynamics and development of foreign trade relations between Ukraine and the EU in the process of European integration of Ukraine. *Actual Problems of Economics and Management*, 14. Retrieved from <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/205845> [in Ukrainian].
12. Shnyrkov, O., Rogach, O., Reznikova, T., & Nanavov, A. (2020). Ukraine's export diversification: the impact of economic integration and disintegration. *Journal Global Policy and Governance*, 9(1), 3-18. Retrieved from <https://transitionacademiapress.org/jgpg/article/view/297>
13. Official website of the State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from <https://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
14. Official website of the Eurostat. – Retrieved from: www.epp.eurostat.europa.eu

Authors Contribution: All authors have contributed equally to this work

Conflict of Interest: The authors declare no conflict of interest

Received 04 March 2025

Accepted 22 April 2025